

flagrante tegenstelling met de breedheid van opvatting en ruim-
hartigheid waarvan de broeders in andere kerkelijke gemeen-
schappen mochten genieten — ik weet dat sommigen hebben
getoed met de discrepantie tussen de ruimheid ten opzichte
van de buitenstaanders en de enghed en bekrompenheid in
het behouden en handelen op het eigen kerkelijk erf — maar
om des levens wil moet men zoo doen. Bovendien, waren de
synodale uitspraken met hun zware accentuering van een „een-
heidige genade“ vergegelenden doop, niet sterk subjectivis-
tisch georiënteerd? En nu zien we dan deze strooming in volle
actie. Dijk heeft er de handen meer dan vol aan. Zou Wirth
tien jaar geleden een schijn van kans op een professoraat
hebben gehad? Welnee, toen met men — ik hoor het nog —
hij is medewerker van Woord en Geest geweest en dwcept met
de N.O.S.V. Zouden toen mannen als Wieringa en Overduin
oort tot de gemeenschap der hooge synode zijn toegelaten?
Nu geschiedt zoowel het een als het ander. En op de synodes,
die een groote fractie van de gereformeerde gemeenschap uit-
„haar kerk“ joegen, vecht deze strooming — risum tenatis,
amiet... of men: quis non flet? — voor documenten-
teit. Onmiddellijk na het uitwerpen van vele mede-ambts-
dragers zingen zij het lied der eenheid! Juste gesond met het
graven van een nieuwe diepe kloof tussen hen die één waren,
roepen zij allen op bastaande kloven te dempen!

Nu zou het niet te verwonderen, ja verloor te verwachten
zijn, dat deze strooming, uitwerkend en voortdurend wat
Radnick, Buffinga, Barkey Wolf en anderen reeds in boeken
hebben gedaan, n.l. het samenwerken met allerlei vogels, van
allerlei niet gereformeerde pluinage, nu ook nog een orgaan
zouden uitgeven om de tendens tot synthese, welke in de
Gereformeerde Kerken troef is nog wat te stimuleren. En
dat overwegende, is mij de samenwerking van hen, die werkelijk
uit de reformatische krachten willen leven veel liever. Of,
juister gezegd: de eenige mogelijke indien ze althans geacht
naar waarheid en oprechtheid.

Hoewel de idee van een blad uitgaande en ten dienste van
de gehele Gereformeerde gemeenschap mij dus ook heel, toch kan
ik het mijn groote spijt momenteel, in de bestaande consti-
tutie, niet zonder meer als medewerker toelaten.

Ik wil dat nu na julle antwoord nog wat concreter zeggen
en verlaten dan uit mijn eerste brief blijkt.

Julle hebben de hand van het „Eenheid des geloofs“
opgeheven. Dat is een zeer ernstig ding. Dat kan men alleen
doen — en dat doet men in feite ook altijd — voor het oog
van God en zijn Zoon Jezus Christus. En wanneer men dit
doet in den volen ernst van een voor Gods aangezicht gesproken
woord, dan brengt dat zijn consequenties mee.

Vooreerst verstaar men ook spreken, dat datgene aan-
wens is wat noodzakelijk is om in kerkelijke gemeenschap rond
een avondmaalstafel te zitten, maar dat tegelijk ook zonder
eenige reserve tot het werkelijk zich scharen om dien eenen
avondmaalstafel te leiden moet. Wie durft spreken van eenheid
des geloofs en niet tegelijk naar die gemeenschap streeft,
spot met den ernst van het goddelijke woord „eenheid des
geloofs“ (Ef. 4:13). Natuurlijk bedoel ik niet dat men hals
over kop, los van alle verbanden waarin men geboren werd
en tot nu toe leefde een kerkelijke eenheid onder elkaar moet
forceren! Geen sprake van. De historische situatie waarin we
leven hebben we te aanvaarden als uitgangspunt van alle
activiteit. Maar wel bedoel ik hiermee, dat de wil tot eenheid
aanwendig moet zijn en het streven daarnaar moet beginnen.

Vervolgens verklaar men als men serieuze het bestaan van
de „eenheid des geloofs“ onder elkaar constateert, dat de
ultraard heel goed overwogen en doordrukt onderscheid
niet van dien aard zijn, dat zij de eenheid des geloofs
aantasten en de kerkelijke gemeenschap zouden moeten
verhindern of doen ophouden. Intendeel, men spreekt „een-
heid des geloofs“ constaterende uit, dat die verschillen geen
criterium mogen zijn, noch voor het aangaan, noch voor het
weigeren van kerkelijke gemeenschap.

Wanneer ik nu deze simpele, voor ieder monsch overduidelijke
en onomstootelijke feiten overweg in verband met de concrete
situatie, waarin wij allen verkeeren, dan loop ik hopeloos vast!

Want zij die in de Gereformeerde Kerken zich binden of
conformeren aan de synodale besluiten en handelingen, ver-
klaren voor Gods aangezicht, dat de leeruitspraken welke her-
vormde, chr. gereformeerde en vrijgemaakte gereformeerde broe-
ders unaniem en volstrekt verwerpen, meer zeker criterium moe-
ten zijn voor kerkelijke gemeenschap en uitsluiting. En zij
nemen dan ook de op grond van deze overtuiging inderdaad
geschiede schorsingen en uitsluitingen zeer uitdrukkelijk voor
hun rekening! De beroemde revile-synode verklaarde immers
nog pas zeer bevestigd, dat de generale synodes „krachtens het
leerzegg van Christus' kerk“ de bewuste leeruitspraken gedaan
hebben en dat deze „ultraard“ een „bindend karakter“ dra-
gen. Kan dat iets anders zijn dan dat ze een beslissende rol
moeten spelen bij het aangaan en weigeren van kerkelijke
gemeenschap? En bovendien verklaarde deze synode voor Gods
aangezicht, dat zij de door de vorige synodes verrichte schor-
singen en uitsluitingen ten volle voor haar rekening nam. Deze
uitspraken en verklaringen nu nemen alle Gereformeerden
metterdaad en consequent voor hun rekening, zolang zij zich
daar niet duidelijk en publiek tegen verzetten.

Maar terwijl de broeders uit de gebonden kerken, ook die
welke aan „Eenheid des geloofs“ meewerken, dat voor Gods
aangezicht uitspreken en blijven uitspreken — ik mag ook zeg-
gen, want het geschiedt in de kerk, zweren en blijven
zweren — saboteeren zij deze leeruitspraken op de meest radi-
cale wijze! Ze helpen mee een orgaan in het leven te roepen
en werken er aan mee, waarin de door hen bezworen leer-
uitspraken op de scherpste en meest principiële wijze zullen be-
streden worden!

Terwijl alle Gereformeerde ambtsdragers zich nog door de
laatste synode hooren toeroepen, dat de minimale eisch welke
hun ten aanzien van de leeruitspraken gesteld wordt, waarvan
dus geen syllabe mag worden afgedaan, deze is, dat zij niets
zullen leeren wat niet ten volle met de leeruitspraken in over-
eenstemming is, werken sommigen mee aan de oprichting en
het onderhouden van een blad, dat reeds in het eerste nummer
op zeer principiële en meeslepende wijze gaat propageren
niet alleen wat daarmee in geen enkel opzicht in overeenstem-
ming is, maar wat daar zelfs volkomen van verschillend is
tegenin botst.

En terwijl deze broeders in de kerk feitelijk en zakelijk zeggen:
wij kunnen en mogen de geschorsten en geweeten niet als
mede-ambtsdragers in Christus' kerk begroeten, we wierpen en
werpen hen daarom uit en we kunnen daarom met hen en
met wie hen blijven erkennen niet in één kerkelijke gemeen-
schap leven en niet aan één tafel den dood des Heeren verken-
digen — roepen ze buiten het „terrein“ van de kerk, op het

„terrein“ van de pers luidt uit: er is tussen hen en ons
eenigheid des geloofs!

Maar, broeders, en ik zeg het volstrekt ernstig, is dit beweren
geen leugen voor God indien men dat geloof aan die eenigheid
des geloofs niet concreetiseert door — en ik neem ook het
minimale van wat noodzakelijk is — publiek te verklaren, dat
hun schorsing een scheuring der kerk en een zonde is tegen
God en dat permanent blijft?

Hoe meer ik over dit alles nadenk, hoe dieper ik onder den
indruk kom van het onzuivere en onwaarsachtige van heel dit
doen. Ik vraag mij telkens af: hoe is dit alles mogelijk? Heeft
men dan geen oog en geen hart meer voor den levenswij-
welke hoort bij het koninkrijk Gods? Hoe kunnen de ver-
houdingen in zoo korten tijd zoo verwrongen en verdorven
worden. Wat ontbreekt een officieel kerkelijk zonde, welke
omdat alle vermenen volgehouden wordt, een lawne van
ongerechtigheid!

Mag ik nog een ding noemen?

Julle kent de uitspraak van de revile-synode, dat de ver-
anderde situatie in de Kerken een nieuwe uitspraak over som-
mige punten betreffende het genadeverbond wenschelijk maakte.

Julle weet ook terdege waarop deze uitspraak doelde. De
synode had, dat verklaarnde, het oog op een verbondsbewou-
wing, waarvan zij weinig verstond, maar die zij als veruitwen-
diging van het verbond typeerde. Op en buiten de synode werd
gezegd, dat de nieuw geformuleerde uitspraken in eenster in-
stantie tegen die uitsluitende verbondsbewouwing waren ge-
richt. In de zwartste kleuren werd zij geschilderd. Die was
het groote gevaar voor de kerken! Daartegen moest het koste
wat het koste gestreden worden! En duidelijk werd uitgesproken
wie de boose demon was welke dit monster weer met nieuw
leven had bezield. Prof. Ridderbos schreef het open en duidelijk
in het Gereformerd Weekblad! Die boose demon was... De
Woelderink! Tegen hem waarschuwde julle synode! Om hem
te weerstaan produceerde julle synode de nieuwe verklaring
inzake het genadeverbond. En nu gaan julle met De Woelderink
samenwerken. Neen niet op een „neutraal terrein“ of op een
„terrein van de gemeene gratie“, neen, om leiding te geven in
het geestelijk leven waar naar ons aller overtuiging de reali-
teiten van verbond en belofte van allesbeheerschende betekenis
zijn. In die samenwerking zal De Woelderink permanent en
resoluut ingaan tegen die nieuwe verklaring, dus tegen de
leer der Gereformeerde Kerken inzake het verbond! En julle
werken daarin met hem mee! Julle helpen hem zakelijk en
feitelijk in het ondergraven en vernietigen van de leer omtrent
verbond en belofte, waaraan julle gebonden zijn en je nog
dagelijks bindt. Maar ik vraag weer: kan dat mag dat? Is
dat waarsachtig, eerlijk, open? Als De Woelderink predikant bij
de Geref. Kerken was zou hij onherroepelijk geschorst moeten
worden. Als hij vroeg predikant te worden zou hij onherroep-
elijk teruggewezen worden. En terwijl julle dat weten roepen
julle toch maar: er is eenigheid des geloofs! En julle blijft
dit roepen terwijl julle je metterdaad bindt aan het volstrekt
afwijpend oordeel dat julle synodes uitspreken over het hart,
de ziel van De Woelderink's heerlijke boodschap.

O, ik weet het uit eigen ervaring, die als een smartelijke
herinnering in mij voortleeft: ons vleesch heeft een prachtigen
voorraad argumenten om het onwaarsachtige van dit doen te
camoufleren. Je kunt spreken over gereformerd in engeren
en ruimeren zin, over de kerk met een hoofd- en kerk met
een kleine letter, je kunt praten over oecumeniciteit, over
geloofsenheid in de geloofsverderheid, over het onderscheid
tussen het „terrein“ van de kerk en dat van de pers enz.
We kunnen ontroerend spreken over den nood waarin de kerk
verkeert en waarin toch „iets“ moet gedaan worden enz, enz.
Maar we moeten geen reuzels blaas over dat ene punt, dat
julle zakelijk gaan bestrijden in de krant datgene waar je in
de kerk onder eede aan gebonden bent; dat julle eenigheid
des geloofs ponsert tussen julle en hen, die je in de kerk
schorst en weert, feitelijk of stilzwijgend!

Ik zal nu maar ophouden. Ik was van plan, zoals ik in
het begin reeds schreef, nog uitvoerig op Dondorp's brief in
te gaan. Maar ik heb al zo lang zitten schrijven. En het is
ellendig je al deze dingen opnieuw voor te stellen, in te denken
en woord voor woord te moeten neerschrijven. Een diepe smart
komt in je op, als je ziet in welk een ontstellend tempo de
kerk achteruit vliegt in geloof, in ernst, in strijd tegen de zonde
de wereld, in eenvoud en waarsachtigheid. Ik heb nooit
geweten, dat een zonde in de leiding en regering der kerk
zulk een ontzettende, katastrofale gevolgen zou hebben. We hebben
de geschiedenis van richters en koningen en van de kerk aller
eeuwen nog zoo slecht verstaan.

Samenvatting wil ik verklaren, dat ik graag wil meewerken,
maar: in een zuivere, on dubbelzinnige
relatie en positie. Of, anders gezegd: de „eenheid des geloofs“
moet niet slechts genoemd maar inderdaad beleiden en
dus beleefd worden in het ons leven en speciaal in de
concrete samenwerking ten aanzien van het blad. En dit impli-
ceert mij het zich accoord verklaren met wat ik in mijn
eersten brief schreef.

God geve de waarsichtige gemeenschap, door een werkelijk
en ten volle leven uit het geloof. Dat, maar dan ook alleen,
wordt het goed.

C. VEENHOF.

„INSTEMMEN“ — OOK MET DE LEER- UITSPRAKEN OMTRENT „DE ZIEL“.

Vóór verleden week haalden we (de titel was per
abus niet als titel gedrukt) in ons artikelje „In-
stemmen“ de door de „synode“ van ginds officieel
aangemaakte uitspraak aan: „ingeval een kandidaat met
de bedoelde uitspraken geen INSTEMMING zou kun-
nen betuigen, zou de classis naar het oordeel der sy-
node inderdaad GEROEPEN zijn hem af te wijzen“.

Van dienstdoende ambtsdragers gold hetzelfde. Posi-
tief instemmen.

Nu hebben we in ±26 hoofdartikelen een predikant
besproken, die zeer bewust verklaart niet in te stem-
men met die uitspraken (inzake de ziel). Hij verklaarde
ge onjuist. Al zeide hij vraagtekens, instemmen
deed hij niet, wel bestrijden.

Als die kandidaat, wiens preekconsent afgenomen
is, nu eens door dien dominee geëxamineerd was? Wat
dan?

Maar hij is niet geëxamineerd door hem, zegt
iemand.

Ik vraag: hoe weet u dat? Al is 't zoo: hij heeft
bericht gekregen van die afwijzing. Hij conformeert
zich eraan, dat op zijn praekatoel niet komen mag wie
99 % minder tegenspraak dan hij!

Destijds is van een hoogleraar gezegd: hij is af te
zetten, want: hij had zijn bedenkingen niemand anders
dan de synode mogen zeggen (wat de man overigens
al gedaan had). Vonnis: hij is woordbreker. Allen
kraaien het na.

Maar die dominee — die schreef het niet aan de
synode, doch aan anderen. Althans aan hen het eerst
(meer weet ik niet). Ook een woordbreker?

De man preekt nog lustig.

Kom Ridderbos, kom Nauta, komt gij allen: God is
een God van recht.

K. S.

OPVOEDING EN ONDERWIS

Volgende brief kwam bij de Redactie in; onze mede-
werker bracht eenige cijfers aan, die naar zijn ant-
woord verwijzen:

Alblasserdam, 11 Nov. 1940.

Geachte Redactie,

Tegen het art. van br. K. v. Huizen „Nog eens de
A.N.O.V.-kwestie“ heb ik het groote bezwaar, dat hij
deze kwestie onzuiver stelt. Daarom verzoek ik U
mijn antwoord op zijn art. in „De Reformatie“ op te
nemen, nadat dhr v. H. hiervan kennis heeft kunnen
nemen.

Antwoord aan br. v. Huizen.

Moeten we ons apart gaan organiseren? Deze
vraag dient elk Chr. onderwijzer na de toetreding van
„de Groote“ tot 't A.N.O.V. en de daarop gevolgde Gron-
ingsche reactie, zich te stellen (1).

Br. v. H. bespreekt deze vraag in „De Reformatie“
van 2 Nov. '40. Naar mijn mening had hij eerlijk-
heidshalve moeten beginnen, om aan het woord A.N.
O.V. toe te voegen: „federatie van..... enz.“. Dat
werpt op de kwestie al een eenigszins helderder
licht (2).

Wanneer hij dan voorts vraagt, of toetreding een
principele kwestie is en het zonder gebod beginnen
der A.N.O.V. vergaderingen becritiseert, dan moge
hij zich ook de vraag stellen of niet „De Groote“ dat
ter A.N.O.V. tafel zal brengen, wat in eigen organi-
satie eerst biddend overwogen is, om daarna te zien of
men in kwesties van maatschappelijke of technische
aard met andere onderwijzersbonden niet tot over-
eenstemming kan komen. Is dat mis? Ik stem toe, er
zal nauwlettend toegezien moeten worden, maar men
moet „De Groote“ niet verlaten vóór het met dat
A.N.O.V. misloopt en „De Groote“, ondanks protesten
toch aangesloten wil blijven (3).

Het kan zijn, dat hier sprake is van streven naar de
valsche eenheid, maar dat is met wat br. v. H. in zijn
art. schreef, nog niet bewezen. De tijd zal dat leeren!

En wat br. v. H. verder opmerkt inzake Dr v. Nif-
trik en het „te heterogene gezelschap“ van „De
Groote“, doet niets terzake bij de bepaling van ons
standpunt ten aanzien van de toetreding van „De
Groote“ tot het A.N.O.V. (4).

Dat zijn zaken, die apart dienen overwogen te wor-
den. En had men bezwaren daartegen, welnu waarom
die dan niet langs den organisatorischen weg aan de
orde gesteld?

Ik acht het niet verantwoord om na de aansluiting
van „De Groote“ bij het A.N.O.V., haar nu zoo maar
zonder meer te bejegenen, zooals de Groningsche on-
derwijzers deden.

Dat er bij valsche eenheidsidealen conflicten komen
is een reden tot blijdschap, maar dan zullen wij er
alles toe moeten doen, om te vermijden, dat door onze
haast de conflicten onzuiver zouden worden.

Het is mijn eerlijke overtuiging, dat br. v. H. hier
een onzuiver conflict forceert en dat wij hierin niet
met hem mee mogen gaan (5).

Met de meeste hoogachting, Uw dw,

G. VOS,

Zeevaartsr. 19, Alblasserdam.

1. Zeer juist! Deden alle Christelijke onderwijzers
het maar!

2. Heusch? 't Is toch zeker mijn schuld niet, dat het
A.N.O.V. heet, zooals het heet? Een verbond heet
het. Dien naam heb ik niet uitgevonden, maar is welbe-
wust door anderen gekozen en daarom meen ik hem
zonder meer te mogen gebruiken.

3. Vindt u? Dacht u werkelijk, dat de aansluiting
bij het A.N.O.V. op zichzelf staat? Ik geloof, dat
niets op zichzelf staat.

En hier is het verband duidelijk aanwijsbaar!

Waarom liet men Dr Van Niftrik optreden? Om-
dat, volgens verklaringen van leden van het H. B. de
verhouding tussen Kerk en School, tevoren bespro-
ken door Dr K. Dijk, nu ook eens van een anderen
kant diende te worden belicht. Wie zouden daarop
hebben aangedrongen! Allicht dezelfde menschen, die
— al weer volgens het zeggen van H. B.-leden —

een twintig- à dertigtal brieven richtten aan het H. B. om toetreding tot het A.N.O.V. te bepleiten.

Hiermee bedoel ik geen verwijt aan het adres van die leden. Integendeel, zij waren in hun volste recht. Alleen, het H. B. had niet moeten toegeven, maar het had deze gelegenheid moeten benutten om zich van de leden met Barthiaansen inslag en van hen, die lid zijn van de P. v. d. A., te ontdoen.

4. Of men met „De Groote” moet breken, hangt ten nauwste samen met de vraag of men alsnog het H. B. zijn vertrouwen kan blijven geven na alles wat er is voorgevallen.

Blijft u in een wagen, waarvan de chauffeur blijken van onbetrouwbaarheid heeft gegeven?

Zoals u hebt kunnen lezen in mijn vorig artikel in „De Reformatie” heeft het H. B. mijn vertrouwen verloren.

Het heeft in het laatste jaar m.i. bewezen, dat het de gave der onderscheiding mist tusschen wat wel, en wat niet principieel moet worden geacht. En bovendien — denk u eens in, dat een H. B., waarin vogels van diverse pluimage zitting hebben en een uitgesproken heterogeen gezelschap vertegenwoordigt, telkens weer groepen wordt beslissingen te nemen t.a.v. deze kwesties.

Hoe zal de reactie zijn in de vereeniging?

Nu eems wekt het genomen besluit misnoegen bij de eene groep, en dan weer bij de andere. En verder: is het wel juist om de zaken, die eventueel aan de orde zullen worden gesteld te onderscheiden in principiele en niet-principiele? Is er één terrein, waar de principia buiten vallen?

Is er één gebied aan te wijzen, waarvan Christus niet zou kunnen zeggen: „Het is Mij?”

5. Door ons uitreden uit de vereeniging zou het conflict onzuiver worden!

Is dat wel zoo?

Wie heeft het conflict geschapen?

Wij toch zeker niet?

Waarom werd in 1884 de Vereeniging gesticht? Om weerstand te kunnen bieden aan den Bond van Openbare onderwijzers. En nu — na 92 jaren — treedt men met hen in relatie! Is dat een ommezwaai of niet? Heeft de Afdeling-Groningen zich daartegen niet met alle kracht verzet? Wij zijn er niet zoo maar uitgestapt! Niet wij hebben het conflict geforceerd. Dat heeft het H. B. gedaan, dat na het optreden van Dr. Van Niftrik ook nog tot aansluiting bij het A.N.O.V. besloot, wat voor mij en anderen de deur in het slot wierp.

U blijft lid van de Vereeniging?

Welnu, daarmee aanvaardt u ook de verantwoordelijkheid voor het doen en laten daarvan, want — en vergeet u dat niet — het H. B. is ten volle overtuigd goed te hebben gehandeld.

Het is dus te verwachten, dat het H. B. in dezelfde richting blijft koersen.

K. v. H.
(Over de kwestie A.N.O.V. dan wel A.N.O.F., V. of F. dus, schreef in ons blad de heer W. Meyer te Groningen. Wij deelen het standpunt van den heer Meyer en Van Huizen. Barthiaansen ondergraven alle Christelijke actie. — Redactie)

HET KERSTEVANGELIE OP ONZE SCHOLEN.

Het Kerstfeest nadert.

Straks gaan we dit centrale feit in de heilsgeschiedenis weer aan onze kinderen vertellen. Hoe zullen we dit nu doen? Alleen een vriendelijke sfeer zoeken te scheppen en dierbaar vertellen van dat arme kindje in schamele doeken, van dien moelen Engelenzang, van die interessante reis der wijzen uit het Oosten en van dien wreedaardigen Herodes?

Dan vertellen we geen Kerstgeschiedenis. Dan geven we geschiedenissen en geen geschiedenissen. Dan ontglipt ons den draad, die er door de heilshistorie loopt: het groote heil in Jezus Christus. Dan zullen we ook niet eindigen met den grooten lofzang uit Openb. 5:12-14, ter eere van het Lam, dat geslacht is. De Reformatie-lezers althans hebben het anders en beter geleerd.

Herinnert gij u niet meer de artikelen van onzen tegenwoordigen hoofdredacteur in jaargang 11 van dit blad over de eenheid der „Heilsgeschiedenis” in verband met de prediking? De opmerkingen in die artikelen gemaakt hebben ook ons onderwijzers iets te zeggen. Zelfs heel veel.

Wij onderwijzers maken bij onze voorstudie wel eens gebruik van de „Inleiding tot den Bijbel” door Prof. H. Th. Obbink en Prof. A. M. Brouwer.

In dit boek schrijft Prof. Obbink, dat de „verhalen” uit het O. Testament „meer een verzameling van losse, op zichzelf staande verhalen” zijn, „die in elkaars verlonge gelegd zijn, toen men ze bijeenvoegde”. Losse, op zich zelf staande verhalen in het O. Testament, dat leeren we toch zeker niet aan onze jeugd? Wel niet in theorie, maar in de praktijk? De Reformatieschrijver vraagt dan ook in bovengenoemd artikel: „Als dezelfde ethische hoogleeraar het heeft over het „taferel-matige” in de bijbelsche geschiedverhalen, nu, wapenen wij onze jeugd dan wel tegen dergelijke opvattingen, zoolang ook wij maar niet verder komen dan „taferelen”? Ja zeker, wij plaatsen hier en daar een messiaansche lichtje in het O. Testament. Maar zien niet de groote evolutie der messiaansche

ZENDING EN EVANGELISATIE

Pada 18 November Geredja Zwolle (ond. art. 31) mengadakan perkoempoelan pertemoean pertjaraan dengan saja, jang hendak berangkat poelang ke Soemba.

Dalem perhimpoean itoe hadir djoega beberapa deputat Zending Geredja2 jang behas dan beberapa saudara2 lain2 tempat dan lagi beberapa moerid Theologische Hoogeschool. Dari antaranja saja dapat pemberian sepasang pakaian jang masih baroe djoega.

Saja oetjapkan terima kasih, karena pernaaan perhoeboengan kasih dalam Toehan jang ditoendjoeknja dengan pemberian toe.

Pertemoean itoe mendjadi soeatoe soekatjita bagi saja. Karena dalam perkoempoelan pertemoean pertjaraan itoe saja dapat lihat soeatoe penjataan roh sidang Keristoes, jang mengakoe bahwa dalam Keristoes tiada Jehoe di atau Grika, melainkan satoe adanja oleh Roh Soetji. Jang dinjatakannja djoega dengan kata2, perboeatan dan dalam pergaolannja!

Sajang saja ta' pandai berbahasa Belanda. Djadi soesah bagi saja akan menjatakan segala perasaan hatikoe pada perkoempoelan itoe. Tetapi saja rasa betoel beda sekali dengan roh jang dahoeoe, jang menolak dan menjangkal Geredja2 Soemba-Timoer, seolah2 boekan Geredja2 Keristoes adanja.

Tetapi sjoekoerlah kepada Allah, jang kaya dengan rahmatnja, jang telah mengadakan pembaoean poela dalam Geredja2 Gereformeerd disini di Belanda, jang njata djoega dalam djatoehnja kepada Geredja2 S. T. sekarang.

Oentoek segala oeroesan pertolongan akan kepoelangan saja, saja oetjapkan terima kasih kepada Geredja2 Zwolle bersama deputat.

Dan saja harap djoega segala Geredja2 jang bebas akan saha dan berdo'a kepada Toehan, jang mempoenjai segala koeasa, soepaja segala halangan jang asalnja dari manoesia, jang sekarang mendjadi soeatoe rintangan bagi kepoelangan De Goossens, kiranja Toehan meniadakannja, soepaja De Goossens dapat poelang dengan lekas agar keradjaan Toehan di Soemba boleh dimadjoekan.

Achirnja saja oetjapkan salam kasih persaudaraan dalam Keristoes kepada segala Geredja jang bebas. Moedah-moedahan dengan berkat Toehan dan pertolongan do'amoe, saja kelak sampai dengan selamat di Soemba, soepaja melakoekan poela kewadjaan saja akan keloesan keradjaan Toehan kita Jesoes Keristoes.

T. TANAHOMBA.

zelf-openbaring en zelf-voorbereiding van den Logos”. Een reeks van lichtjes, hier en daar, is nog niet een straal van licht, geeft geen lijn van licht, toont niet de komst van het doorbrekende licht.

De Bijbel vertelt eigenlijk geen geschiedenissen doch geschiedenissen. De Heilige Schrift verhaalt ons, concreet, zakelijk, met openbaringsgezag, dat er geschiedenis „geschiedt”, dat God een weg legt, opent, betreedt en laat betreden, waarlangs Hij bezig is voort te schrijden tot vervulling van Zijn raad tot terugleiding van Zijn wereld tot Hem zelf, tot de consummatie van het door Hem gewilde en gestelde proces der verlossing. En nu zegt zij ons tevens, dat elk punt op dien „weg” gezien moet worden in zijn wezenlijke éénheid en zijn werkelijk verband met heel den weg, en alle andere „punten”, „momenten”, „plaatsen” van den weg.

Wanneer wij de Kerstgeschiedenis vertellen aan onze kinderen, dan moeten we dit doen in dezen geest.

Eigenlijk kunnen we niet anders. We spreken toch immers over de Volheid des Tijds?

Daarover kunnen we niet handelen, zonder er bij stil te staan, dat God het heele wereldgebeuren liet uitloopen op de komst van Christus en daarna alles aanstuurt op zijn wederkomst. Prof. Greijdanus heeft over dit onderwerp dingen geschreven, die ons bij ons onderwijs zeer van pas komen.

De Volheid des Tijds.

Maar wanneer de Volheid des Tijds gekomen is, heeft God zijn Zoon uitgezonden, geworden uit een vrouw, geworden onder de wet, opdat Hij degenen, die onder de wet waren, verlossen zoude en opdat wij de aanneming tot kinderen verkrijgen zouden. God had de tijden rijp gemaakt, om den Christus te ontvangen. Doch de klok der geschiedenis bleef bij Bethlehem, Golgotha en den Olijfberg niet staan. God ging verder met zijn heilsplan uit te voeren en stuurt alles aan op de wederkomst van Christus, op de volkomen verlossing van zijn volk, op de Volheid der Tijden (zie Ef. 1:9 en 10). Dan zal Hij alles wederom tot één vergaderen in Christus, beide dat in den hemel en dat op de aarde is.

De benaming „Volheid des Tijds” wijst er op, dat het gansche wereldgeheel, met al zijn schepselen, met name het volk der Joden in Palestina en in de verstrooing tot zulk een gesteldheid gekomen was als God voor de komst van Christus had vastgesteld. De komst van Christus in het vleesch is het middelpunt der wereldgeschiedenis. Niets minder,

Vertaling.

Op 18 November heeft de Kerk van Zwolle (ond. art. 31) een ontmoetingssamenkomst belegd ten afscheid van mij, die gereed staat naar Soemba terug te keeren. In die samenkomst waren ook eenige Zending-deputaten der vrijgemaakte kerken aanwezig en eenige broeders van andere plaatsen, benevens een aantal studenten der Theol. Hoogeschool, van wie ik een nog tamelijk nieuw wit pak ten geschenke kreeg.

Ik betuig mijn dankbaarheid vanwege de gevoelens van liefdeverbondenheid in den Heere, die door hen betoond werden met dit geschenk.

De ontmoetingssamenkomst was mij een vreugde. Want in deze ontmoetings-afschidsamenkomst mocht ik zien een openbaring van den geest der gemeente van Christus, die belijdt, dat er in Christus noch Jood is, noch Griek, maar dat deze één zijn door den Heiligen Geest; hetgeen ook tot uiting kwam in woorden en daden en in den omgang!

Helaas ben ik niet bedreven in het Hollands. Het was dus moeilijk voor mij om alles, wat er in mijn hart leefde, in die samenkomst te uiten. Maar ik gevoelde diep het geweldige verschil met den vroegeren geest, die de kerken van Oost-Soemba wegootte en verloochende, alsof zij geen kerken van Christus waren. Maar dank zij God, den genaderijke, die hier in Holland een reformatie heeft gewrocht, die ook uitkomt in de huidige verhouding tot de kerken van O. Soemba.

Voor alle bemoeienissen en hulp bij mijn terugkeer, betuig ik mijn dank aan de kerk van Zwolle en den deputaten.

En ook hoop ik, dat alle vrijgemaakte kerken haar best zullen doen en den Heere, die alle macht heeft, zullen bidden, opdat alle belemmeringen, die door menschen in den weg gelegd worden en die thans den terugkeer van De Goossens dwarsboomen, door den Heere mogen teniet gedaan worden, opdat De Goossens met spoed kan terugkeeren, opdat het Rijk des Heeren op Soemba moge vooruitgebracht worden.

Ten slotte breng ik aan alle vrijgemaakte kerken mijn groet van broederlijke liefde in Christus. Moge ik, onder 's Heeren zegen en met de hulp van Uw gebed, weldra behouden op Soemba aankomen om mijn taak weer te vervullen tot verbreiding van het Koninkrijk van onzen Heere Jezus Christus.

K. TANAHOMBA.

Goeroe K. Tanahomba is 23 Nov. j.l. per Skymaster van Schiphol vertrokken.

S. J. P. GOOSSENS.

NIEUWE VRIJMAKINGEN.

Ook in Soest kwam een vrijmaking. Nog elders; maar de naam van die andere plaats is me ontgaan.

K. S.

De Joden.

„De Volheid des Tijds” bestond bij de Joden in die geestesgesteldheid en denkwijze en in die politieke constellatie, waardoor de Evangelieprediking van den Zone Gods scherp dat karakter van vrije genade Gods, door den mensch verbeurd en nimmer op eenige wijze te verdienen, kon doen uitkomen en waardoor de Gezondene des Vaders dien dood sterven kon, om de volkomene verzoening der menschheid te bewerken, en een eeuwige gerechtigheid voor wie in Hem gelooven aan te brengen.

Die heilsboodschap moest ook in de wereld uitgedragen worden en zoo komen we van zelf bij de Joden in de verstrooing en bij de volkeren van het Romeinsche wereldrijk.

Vele Joden woonden buiten Palestina, stichtten synagogen, maakten propaganda voor hun godsdienst en maakten veel bekeerlingen (Jodengenooten).

Zij spraken de Grieksche taal, die een wereldtaal geworden was. Paulus bediende zich bij zijn prediking van het Grieksch. Hij schreef zelfs zijn brief aan de Romeinen in deze taal. Wat hebben Paulus en zijn medearbeiders hiervan een gemak gehad! Nu moesten zij niet eerst de taal van die vreemde volken leeren, alvorens hun de Blijde Boodschap te kunnen brengen. Bovendien konden zij gebruik maken van het net van heilwegen, dat het reizen in het wereldrijk zoozeer vergemakkelijkte.

Eenheid van opperheerschappij, eenheid van bestuur, eenheid van taal, gebaande wegen een zekere veiligheid van reizen, dit alles heeft moeten dienen tot bevordering der prediking des Evangelies.

Verder mogen we den religieuzen toestand der menschheid in Christus' dagen niet uit het oog verliezen. Oostersche religie's drongen door tot in het Westen. Er kwam weer een religieus verlangen naar boven. De filosofie werd religieus gekleurd. Men ging weer vragen naar verlossing en naar een verlosser.

Toen kwam Christus en na zijn dood werd zijn leer gepredikt van de daken. Paulus predikte het Evangelie in Rome — onverhinderd. Niet, dat men den heidenen in het geveel wilde komen. Men deed geen water in den wijn. Men predikte Christus als den Kurios. Men leerde de opstanding der dooden. Men dacht er niet aan, met den Keizercultus mee te doen. Men predikte het kruis en dit was den Grieken een dwaasheid en den Joden een ergernis.

Men bracht een Evangelie, dat niet was naar den mensch. En toch..... de gemeente van Christus groeide gelijk een mosterdsaad.

God haald, dat was voor genade van verder en scheen, te

Deze ge- geven bij werken, v handelen, vertellen het verte schilderen

Laten werk Go- Neen, we de lijn d Volheid Prof.

Als bewi- „Toen nade, sti- voer ten dienaren genade; bij menij

Hij weer heel ten geen ver- God h

daarom loop doe met zijn bereiken scheiding en heine

STI

Hoogi

Gaart

Reform

Het 1

gekome

militair

geen vi

gen. De

overhe

plannen

gebouw

maar h

drinke

er een

verhale

suggere

lijk is,

Nu is

landsch

aan bes

domine

geld u

voor is

voor j

worden

Onde

Hij he

zag z'r

waren

diensie

En

predike

zeer es

vormd-

zoo, da

zoo, al

met tw

dedigd

te. i

Vader,

deren

2e. i

in Chi

namen

Mohan

is dat

3e. i

vele B

bepaal

tenlev

als a

kondig

4e. i

leggen

als vo

waar

heilige

awe

Christ

in ons

Die

wat hi

Zwolle (ond. egd ten afnaba terug te ge Zendingen en eenige een aantal e ik een nog eeg. de gevoelens lie door hen

een vreugde. komst mocht ler gemeente us noch Jood or den Heili in woorden

hollands. Het t er in mijn Maar ik geen vroegeren vegstootte en van Christus ijke, die hier cht, die ook e kerken van

ijn terugkeer, wolle en den

kerken haar macht heeft. n, die door de thans den en, door den dat De Goos- het Rijk des t worden. naakte kerken stus. Moge ik, an Uw gebed, om mijn taak et Koninkrijk

ANAHOMBA. er Skymaster GOOSSENS.

Nog elders; me ontgaan. K. S.

zij de Joden en in die gelieprediking van vrije ge- en nimmer op men en waar- d sterven kon. chheid te be- voor wie in

wereld uitge- lf bij de Joden n het Romein-

, sichten sy- un godadienst moeten). en wereldtaal zijn prediking i brief aan de aulus en zijn ! Nu moesten volken leeren, inmen brengen. a van het net wereldrijk zoo-

id van bestuur, zekere veilig- dienen tot be- ns.

toestand der t het oog ver- bor tot in het verlangen naar rurd. Men ging en verlosser.

werd zijn leef te het Evange- men den heide- den water s den Kurios. Men dacht er doen. Men pre- een dwaasheid

was naar den van Christus

God had in zijn raad den loop des tijds alzo be- paald, dat de wereld zijner dagen gereed gemaakt was voor den snellen loop van het Evangelie van Gods genade van stad tot stad en van land tot land en steeds verder en verder over de aarde. Toen de Christus verscheen, trad de Volheid des Tijds in.

Deze gedachten van Prof. Greijdanus moeten we door- geven bij ons onderwijs. We moeten ze breeder uit- werken, wanneer we het zendingswerk van Paulus be- handelen en wanneer we de oude kerkgeschiedenis vertellen. Dan moeten we niet onze kracht zoeken in het vertellen van allerlei wetenswaardigheden en het schilderen der martelingen, Gods kinderen aangedaan.

Laten daarbij blijven staan hen, die de lijn in het werk Gods niet zien, of misschien niet willen zien. Neen, we moeten den loop van Gods Woord teekenen, de lijn die er loopt van de Volheid des Tijds tot de Volheid der Tijden.

Prof. Greijdanus teekent ze ons. Heel eenvoudig. Als bewijs hiervan geef ik het volgende citaat:

„Toen zond Hij Zijn Zoon. Deze predikte Zijn ge- nade, stierf aan het kruis, stond op uit dood en graf, voer ten hemel, en zond en zendt nog steeds zijn dienaren uit tot prediking van het Evangelie van Gods genade; in Hem vergadert Hij Zijn gemeente aldoor bij menigten tot haar volheid is bereikt. En dan komt Hij weer. Dan is de tijd niet alleen vol, maar ook ge- heel ten einde en treedt de eeuwigheid in, die van geen verandering of vergankelijkheid weet.

God heeft ook den tijd geschapen en beheerscht hem daarom ook en heeft hem het middelpunt van zijn loop doen hebben in Christus' komst in het vleesch met zijn heilsverwerving en doet hem zijn eindpunt bereiken in Christus' wederkomst ten oordeel en ter scheiding en ter volle herstelling van het mensdom en hemel en aarde en van de gansche wereld”.

J. GEELHOED.

STEMMEN UIT ONZE KERKEN

Hooggeleerde Heer,

Gaarne zag ik het volgende in het weekblad „de Reformatie” opgenomen.

Het is nu begin November, en zoo is er een eind gekomen aan de verscheping van groote afdeelingen militairen naar Ned. Oost Indië. Deze militairen zijn geen vrijwilligers. Het zijn meendeels dienstplichti- gen. Dat beteekent dus dat ze, gehoorzaam aan de overheid, maar met verbreking van allerlei toekomst- plannen uit het ouderlijk huis, hun werk, en hun kerk- gebouw gehaald worden. Zij komen in een mooi land, maar het is ook een land, overvloeiende van dans- en drinkgelegenheden. Zij weten dat, en de meesten zijn er een beetje bang voor. Er doen allerlei overdreven verhalen in Nederland de roep: verhalen, die willen suggereeren, dat het voor een Christen vrijwel onmo- gelijk is, om dat ook in Indië te blijven.

Nu is het zoo, dat de regeering, en ook de Neder- landsche legerleiding dit weten. En zij wil er ook geld aan besteden, om soldaten van twintig jaar niet zonder dominees te laten zitten. Er wordt misschien wel veel geld uitgegeven voor het leger, maar dat hier geld voor is, is toch mooi. Er is schitterend werk te doen voor jonge dominees; werk dat gewaardeerd zal worden.

Ondergeteekende is militair, dienstplichtig militair. Hij heeft uitgezien naar den veldprediker, want hij zag z'n kameraden. Jongens, die vroeger zoo lauw waren als het maar kon, gingen naar de scheeps- diensten.

En wat ondergeteekende zag, was dit: een veld- prediker van 60 jaar, met een groote baard; een zeer eerbiedwaardig man, maar Nederlandsch Her- vormd-modern. De terminologie in zijn preeken was zoo, dat men het alles op twee manieren kon uitleggen: zoo, als het moet; en puur vrijzinnig. In een gesprek met twee van ons, heeft hij de volgende stelling ver- dedigd:

1e. alle menschen worden zalig. God noemt zich Vader, en een aardsche vader zelfs zal nooit zijn kin- deren voor altijd verstootten;

2e. of iemand in Mohammed, of in God als Vader in Christus gelooft is onverschillig. Het zijn twee namen voor denzelfden Persoon. Wanneer in Suez een Mohammedaan zich buigt in de richting van Mekka, is dat niet zoo'n tragisch gezicht;

3e. in verband met stelling 1 loochent hij natuurlijk vele Bijbelgedeelten. Het komt er dus op neer, dat hij bepaalde Schriftgedeelten, die met z'n eigen gedach- tenleven strooken, daarin invoegt; en dus den Bijbel als aanleiding gebruikt, om zijn eigen ideeën te ver- kondigen.

4e. wij moeten volgens hem niet zoo zeer het accent leggen op het zoenbloed van Christus, maar hem zien als voorbeeld. Dit naar aanleiding van Romeinen 12, waar staat, dat wij onze lichamen stellen tot een heilige en Gode welbehagelijke offerande, welke is awe „redelijke godsdienst”. Dat gevoelen, dat in Christus Jezus was, die offergeest moet slechts ook in ons leven komen.

Die dominee was een hoogstaand mensch. Hij meent wat hij zegt. Maar het is toch duidelijk, dat hij steenen

voor brood gaf; want hij onderschrijft niet met zijn hart ons antwoord op vraag 1 van den Catechismus: „Wat is Uw eenige troost, beiden in leven en sterven?”

Zooeven heb ik gezegd, dat veldprediker zijn toch wel een heel dankbaar werk is. Dankbaarheid van menschen zonder meer mag natuurlijk niet een reden zijn, om veldprediker te worden. Jagen naar succes is niet de wil van God. Maar als wij zien, dat die dank- baarheid voortspruit uit honger, wordt het dan niet tijd voor onze jonge dominees, om eens te bedenken, of hier geen roeping tot hen komt van Godswege?

Natuurlijk weet ik, dat er een groot gebrek aan predikanten is in onze kerken. Ook weet ik, dat tot onze gewone kerkleden de taak komt, om de naaste te helpen. Maar God heeft onder ons, door de moeite en desillusies, den bodem klaar gemaakt om te bewerken; en de arbeiders komen niet om ze te bewerken.

Het is niet de bedoeling, dat iedere jonge dominee nu direct naar Soerabaja komt. Maar toch, laat een jonge dominee, die goed met jonge menschen om kan gaan, eens nadenken, of hij daar niet komen moet. Het is een goed land, en wij weten, dat wie Christus niet volgen wil overal, waar Hij hem roept, Zijn Naam niet waardig is, en zich dus niet een Christen mag noemen.

Met dank voor de verleende plaatsruimte, teeken ik hoogachtend,

P. KUIJPER Fan.

Dpl. sold. Staf-III-5 R. I.

ZOO ZIJN ONZE MANIEREN.

In den kerkeraad van de Synodaal Geref. Kerk te Zeist, welke kerkeraad onlangs twee ouderlingen opdroeg 's Zondags naar de Nederl. Herv. Kerk te gaan, op hetzelfde uur dat ook eigen gemeente vergaderde, omdat een Ned. Herv. predikant zijn intrede deed, zit een bezwaards, doch nog niet vrijgemaakte ouderling.

Deze ouderling deelt op een der kerkeraadsver- gaderingen mede, dat hij bezwaar heeft om bij zijn huisbezoek het Synodaal beleid in alles te verdedigen en de handelingen der Vrijgemaakten in alles te veroordeelen.

Gevolg: de kerkeraad neemt zonder meer het be- sluit om dezen ambtsdrager voor onbepaalde tijd vrij te stellen van huisbezoek!

Is dat knoelen of geen knoelen?

HET BOEK VAN DE WEEK

DE FRIESCHE BIJBELVERTALING.

Men zal moeilijk kunnen zeggen, dat deze vertaling van de Heilige Schrift in het Friesch er te vroeg gekomen is. Integendeel is zij eerst vóór enkele jaren tot stand gekomen, dus wel zeer laat. Nog niet te laat. We zullen dat althans hopen. Hoelang wereld en menscheid en volken, en ook het Friesche volk, nog door God gedragen zullen worden voordat Hij met het eindgericht komt, is ons niet geopenbaard. Het kunnen slechts tientallen van jaren zijn, maar het kunnen ook eeuwen wezen. En wat in dien tijd met de menschenwereld in haar geheel, en met de onderschei- den volken, en ook met de Friesche natie, geschieden zal, is ons onbekend. Daarom neen, van te laat mogen we nu nog niet spreken. Maar toch wel zeer laat is een Friesche overzetting van den Bijbel in het licht gekomen. Onze Friesche voorgelachten hebben in dezen hunne roeping wel zeer verzaakt.

Toen in de zevende en latere eeuwen hier het Evan- gelie begon gepredikt te worden — en Friesland strekte zich toen zuidwaarts en oostwaarts veel verder uit dan nu — moet dat wel, behalve in het Latijn, geschied zijn in het Friesch. Dit is niet alleen con- clusie onzerzijds. Er zijn ook berichten, die dat mede- deelen. Deze toestand zal geduurd hebben al de mid- deleeuwen door, tot ongeveer den Hervormingstijd, zij het ook, dat, in verband met de staatkundige ge- beurtenissen en verhoudingen, allengs het Hollandsch meer in gebruik gekomen is bij de prediking en het Godsdiensonderwijs. J. Bultenrust Hettema schrijft: „De geestelijken van de oude moederkerk waren echte Friezen en sermoenden hun leken in hun eigen taal. Er moet van den Bijbel veel, zoo niet alles in de lands- taal bestaan hebben”. Dit moge echter waar zijn, schriftelijk bewijs ontbreekt. Uit al die eeuwen hebben we geen vertaling van den Bijbel, of van eenig Bijbel- boek of Bijbelgedeelte, in het Friesch over, dan die van de tien geboden.

De Hervorming deed groote behoefte aan den Bijbel gevoelen. Maar in hoevele talen deze ook werd over- gezet, in het Friesch geschiedde het niet. Men achtte blijkbaar aan den Hollandschen Bijbel genoeg te heb- ben. Ook werd in Friesland alleen in 't Hollandsch ge- preekt voor de gemeenten, en het religieuze onderricht en gesprek in het Hollandsch gegeven en gevoerd, nu afgezien van het samenspreken der Friezen onderling, en van wat te dezer zake op de Academie en de Lat- tijnsche Scholen en dergelijke inrichtingen voorviel. Gijbert Japicx berijmde de psalmen in het Friesch,

en ook D. J. Althuyzen. Maar geen Bijbelboek werd in het Friesch overgezet, laat staan dan de geheele Bijbel. In het begin der 18e eeuw, in 1714, kwam uit Engeland een verzoek tot den Rector van de Latijn- sche school te Dokkum om het Onze Vader in het Hindeloopersche over te brengen, aan welke uitnoodi- ging hij gevolg gaf. En in 1740 kreeg Da C. H. Braunius een soortgelijk verzoek, eveneens uit Engeland, n.l. om Matth. 6 te willen vertalen in het dialect van Molkwerum. Maar welke doeleinden de vragers ook gehad mogen hebben met deze hunne uitnoodigin- gen, het was geene zaak van en voor het Friesche volk. Drie eeuwen gingen heen, de 16e, en de 17e, en de 18e, van 1500 tot 1800, zonder dat eene poging gedaan werd, voorzoover althans nu bekend is, om den Bijbel, of een grooter of kleiner gedeelte daarvan, in het Friesch te vertalen voor het Friesche volk.

Met de 19e eeuw echter kwam daarin een weinig verandering. Omstreeks 1825, wat vroeger of wat later, het preciese jaartal is niet bekend, vertaalde Da P. Boeles, die van 1817 tot 1825 predikant te Pingjum geweest is, het Evangelie naar Lucas, doch slechts de eerste helft, de hoofdstukken 1-12. Waarom niet verder? Dat schijnt niet bekend te zijn. Met welk doel? Ook die vraag moet open blijven.

Een tweede vertaler was Da W. van Borssum Waalkes, die van 1844 tot 1866 te Goënga stond, en het Evangelie naar Marcus in het Friesch overzette, omdat hij merkte, dat zijn catechisanten niet best met het Hollandsch overweg konden. Daarom vertaalde hij dit Evangelieverhaal in het Friesch, las er dien catechisanten gedeelten uit voor, en besprak deze met hen in het Friesch.

Ten derde komt Dr J. Halbertsma, die op verzoek van Prins L. L. Bonaparte te Londen in 1857-1861 het Evangelie naar Mattheüs in het Friesch over- bracht. Deze Prins wenschte zooveel mogelijk onder- scheiden vertalingen van dit Evangelieverhaal te be- zitten en in het licht te doen verschijnen. Tegen de honderd van zulke vertalingen moet hij op eigen kosten hebben doen vervaardigen.

P. Boeles en J. Halbertsma hielden zich niet aan de Statenvertaling, maar volgden den grondtekst.

In 1879 deed G. Colmjon te Leeuwarden verschijnen een Friesche vertaling van het Evangelie naar Lucas. Hij, met zijn uitgevers, waren van plan, langzamer- hand het geheele Nieuwe Testament in het Friesch te publiceren. Maar er was zoo weinig belangstelling voor, dat zij van dit plan moesten afzien.

Een 20-tal jaren later, in 1897, vertaalde S. K. Feltma voor Evangelisatiedoeleinden het Evangelie naar Marcus.

Dat is alles, wat de 19e eeuw in dezen opgeleverd heeft. Het was niet veel. En de interesse er voor bij het Friesche volk was uiterst gering. Toch kwam er roering. Betere tijden waren op komst. Men kreeg meer oog voor het eigene, de waarde en schoonheid, en de betekenis van het Friesch op onderscheiden ge- bied. Dit werkte ook door op Godsdiens- terrein en ten aanzien der Heilige Schrift. Ook het Friesch is schepel Gods, Hem tot eere, dat dus ook tot Zijne eere gebruikt moet worden. En als product of uiting van de Friesche volksziel, spreekt zij ook die ziel het innigst toe. Zoo leerde men de vertaling van Gods Woord in het Friesch zien als Goddelijke roeping, en als plicht jegens het Friesche volk. Daar komt samen- werking. G. Postma en P. de Clercq gaan vereenigd aan het werk en willen de vijf eerste boeken van het Nieuwe Testament in het Friesch overzetten en uit- geven. Zij stellen zich daartoe in verbinding met het Hoofdbestuur van het Christelijk Friesch Gezelschap. Gedeelten verschijnen in het Tijdschrift „Yn ús eigen Tael”. Maar de vertalers, ontstend over critiek, en over mededeeling daarvan ook in genoemd Tijdschrift, hebben hun werk afgebroken, en zijn bij Joh. 12 blijven steken. Ook hebben zij de Tien geboden en een 58 Psalmen vertaald.

Eindelijk wordt er met de vertaling van den Bijbel in het Friesch meer ernst gemaakt, en tracht men die door te zetten. Het Hoofdbestuur van het Christelijk Friesch Gezelschap draagt aan Dr G. A. Wumkes en A. de Vries op den gewenschten arbeid te doen. E. B. Folkertsma had reeds het boek Jona vertaald en de drie brieven van Johannes. Drs F. Minne de Open- baring van Johannes en de Handelingen der Apostelen. Daarna is het werk wel niet vlot doorgegaan, maar toch steeds voortgezet, hozeer er ook afwisseling of verandering van werkzame personen kwam, vooral bij revisoren. Dr G. A. Wumkes evenwel is aldoor de man in dezen geweest en gebleven. Hij is de vertaler van de nu verschenen Bijbel in het Friesch, zoowel wat betreft het Oude Testament, als wat aangaat het Nieuwe.

Hij heeft eene eerste vertaling gemaakt van het Nieuwe Testament, maar deze later weer vervangen door een andere. De eerste was te vrij.

Aan de eerste overzetting van het Nieuwe Testa- ment heeft Dr G. A. Wumkes — met revisoren — ge- werkt van 1915 tot 1926, dus een tiental jaren. Aan zijn tweede overbrenging van 1926 tot 1933, d.i. een 7-tal jaren. Over beide te zamen alzo 17 jaren. Aan die van het Oude Testament van 1933 tot 1943, der- halve ook 10 jaar. Aan de vertaling van den ge- heelen Bijbel samen van 1915 tot 1943, d.i. 28 jaar.

In 1943 heeft het Nederlandsch Bijbelgenootschap den geheelen Bijbel in het Friesch uitgegeven. Het Nieuwe Testament afzonderlijk reeds in 1933.